

MAJOR JÓZSEF
AZ EVANGÉLIUM PAPJAI A KEGYELEM TEMPLOMÁBAN,
AVAGY A PROTESTÁNS LELKIPÁSZTOR
TISZTE, RENDELTETÉSE⁵⁷

Részletek

„Igaz beszéd ez: Ha valaki püspökséget kíván, jó munkát kíván.”
(1Tim 3,1)

A vallás olyan régi, és olyan szélesen elterjedt, mint az emberi nemzet. Amiképpen minden ember egyenként magában megtalálja a vallás szükséges voltának okát, mihelyst azt érzi és tudja, hogy ember: úgy találjuk ezt a régi világban élt minden nemzet történelmében, amelyek felől csak valamit hallottunk, s úgy találtatik ez még ma is, mindazon nemzetek között, amelyekről az utazók felfedezései után valamit tudhatunk. A vallásnak aetherium elementuma [életető eleme], az istenség ideája, éppen olyan szükséges az embernek az ő lelke életéhez és fenntartásához, mihelyst a lelki létre felserken, mint a levegő az ő testének fenntartására és életére, mihelyst az anyjától elszakadt, és mint individuum élni kezd.

Ha reflektálunk a mi tulajdon természetünkre, és végignézzük a nemzetek válásának históriáját, úgy fogjuk találni, hogy ennek a szükségnek, a vallás szükséges voltának egyetlenegy és általános fundamentuma a mi erőtlenségünk és másról való függésünk érzésében van, és ennek egyenes és szinte azonnali következménye, hogy az ember egy, a világtól külön levő valóságot ismerjen, és ezt a valóságot maga iránt jóindulatúvá tenni vagy azzal megbékélni igyekezzen. [...]

Krisztusban jelent meg valóságosan az embereknek Istennel való igaz megbékélésük. Az ő halála volt az engesztelő áldozat: mert csak az békélhet meg Istennel, aki az isteni élet megnyeréséért mindent, ami földi, sőt magát az életet is kész feláldozni. Megosztani az életet nem lehet. Az isteni élet nem állhat meg, ha azzal a földi [élet] ellenkezésben van. Az ellenkezést el kell hárítani, bár a földi [élet] elenyésszen is. [...]

Nem sokáig érték be az emberek Jézus ezen egyszerű tanításával: „*Legyetek tökéletesek, miképpen a ti mennyei Atyátok tökéletes.*” Az evangélium tiszta viláosságát, amelyben tündököltek az egyszerű és kegyes emberek előtt az Istenség

⁵⁷ A mű teljes címe: *Az evangélium papjai a kegyelem templomában, avagy egy evangéliumi vagy protestáns lelkipásztornak tiszte, rendeltetése (destinatioja). Fő-tisztelendő tudós Szathmáry József úrnak szuperintendenssé lett felszentelése, s ámbár az időnek rövideje miatt élő szóval el nem mondhatta, de a F. T. Consistorium rendelése szerint közre-bocsátotta Major József S. A. Újhelyi Ref. Predikátor. (A szöveget a jobb érthetőséget szem előtt tartva modernizáltuk, tartalmi változtatás nélkül.)*

mélysegei, megzavarta az emberek makacs és ellenséges indulata annyira, hogy ez a szépen tündöklő kép elenyészett előlük. Majd tévelygéseknek kellett előállniuk, és viaskodásra kellett a dolognak kerülnie, hogy az igazság és a szeretet annál hatalmasabb és dicsőségesebb fényben mutathassa ki a maga erejét. [...]

Valahányszor felserkent az emberekben a vallás hiányának s szükséges voltának igaz és belső érzése, mindannyiszor eljött ez a lélek, és miután a külső eklézsiái egység szorongató határai között nem férhetett meg, nem találván elégséges helyet magának, kivergődött azok közül. Így születtek a felekezetek, a szekták. Az újabb időkben született szekták egészen másféle eredetűek, mint ama régebb idejűek, amelyek születtek, mielőtt a hierarchia tökéletesen kiformáltatott volna. Amaz előbbieket nagyjából vagy holmi vékony filozofikus értelmekből, vagy makacsságból és gyanús uralkodásra való vágyódásból vették eredetüket, de az újabbak többnyire mind a vallásos, szívet melengető lelki élet híjának s szükséges voltának, vagy a felvilágosító igazság szomjúhozásának belső érzéséből származtak. Ezért nem lehetett az eklézsia az ellenük való viaskodásban oly szerencsés, mint volt amazok ellen. Mert csak azt lehet elnyomni, legyőzni, ami alávaló, ami rossz; de azt, ami isteni, ami igazság, azt csak egy bizonyos ideig lehet elnyomni. A nagy és boldog reformáció megjelenvén, kivonta végre a világosság és melengető erő után esdeklő lelket az üldözés alól, és behelyezte azt az ő szentséges jussaiba. [...]

E szerint a reformáció az eredeti keresztyénséghez ismét közelebb vinni igyekezett a maga követőit. Az áldozatokat a keresztyén valláshoz illetleneknek, és a jó cselekedeteket az üdvösséghez nem elégségeseknek nyilvánította, s egyedül a hitet, vagy a szív indulatainak Istenhez való felemelését sürgette. Itt most nincs helye, hogy megvizsgáljam, micsoda sikere lett, s milyen következtetéseket vont maga után a reformáció. Elég, hogy az szükséges volt. A régi világ vallásaiban, amelyek bizonyos külső szolgálatokra épültek, és ezen szolgálatok által a státuszok constitutióival [az államok alkotmányaival] s a polgári nyugalommal a legszorosabban össze voltak szöve, ezekben a vallásokban már veszedelmes lehetett és a státusz [az állam] felfordulását vonta volna maga után minden újítás, mely hasonlóképpen csak a külsőkre volt intézve: de egészen másképpen van a dolog ebben a tekintetben a keresztyén vallásra nézve. Mert a keresztyén vallás egyes-egyedül a belső emberhez fordult, az ember szívének indulataihoz; az indulatok fundamentuma pedig a keresztyéni szabadság és a meggyőződés. A keresztyéni szabadság amint a virtusnak, úgy a vallásnak is gyökere, virága és gyümölcse. Keresztyéni szabadság nélkül nincs vallás, és ahol a vallás virágzik, ott vallásszabadság van. Amit az ember nem szabad meggyőződése után fogad el mint igazságot, az soha igazán és valósággal tulajdona nem lehet. És ha ugyanúgy minden legkisebb kételkedést tőle eltávolítanak, vakítás által bizonyos ideig lehet neki foglalatosságot adni, s meg lehet őt félig-meddig nyugtatni, de minden kétségében megnyugtatni, s belsőleg megvigasztalni és boldoggá tenni soha nem lehet.

[...] végtelen az akadály a [római] katolikus eklézsia és a reformáció követői között, és mindig haszon nélkül fogja próbálni bárki a kettőt azon a ponton, amelyen most állnak, egyesíteni, a próbálkozás ugyanis mind a két félnek csak kárára lenne. Egyetlenegy és legbizonyosabb útja ennek az egységnek meglátásom szerint az lehetne, ha visszatérnénk a legelső, az eredeti keresztyén vallás állapota és tudományára, amint ez az apostolok írásaiban található. Úgy látszik, hogy csak ez az út volna egyedül lehetséges: mert nem vélném, hogy csak egyetlenegy keresztyén is, aki a maga Bibliájában jártas, találkozna olyannal, aki nem kívánna felvétetni az apostolok egységére és társaságába, hogy egyenesen az élet kútfejéből enyhíthetné az ő lelke szomjúságát, és az első keresztyén vallás régi egyszerű állapotában részt vegyen az első keresztyén gyülekezetek boldogságában. Aki ezt nem akarná cselekedni, az nyilvánosan kijelentené azt, hogy őneki nem a Krisztus ügye, hanem a saját magáé fekszik a szívében. Azt lehetne erre mondani, hogy [akkor] fonákul visszafelé mennénk – hiszen az emberi nemzet soha a tökéletesedésben visszafelé nem megy. De én azt mondom, hogy szabad elhatározással menvén az ember, nem megy visszafelé, és eltévelyedvén, mikor tévelyedését észreveszi, már akkor azáltal is jól előrehaladt.

Mindazonáltal az az igazi vallásos indulat, mely a keresztyéni szabadság szíve alól szakad ki, egész csendességgel elhozza egykor majd amaz óhajtott egyesülést, amely hamarabb és dicsőségesebben tűnhet elő, mintsem mi azt most csak gyaníthatnánk is.

Ebből a különböző helyzetéből a [római] katolikus és reformált eklézsiának (értem ezen mind a két vallástételt követő felekezetet⁵⁸), amelyet mi evangéliumi-nak nevezünk azért, mert ez nem a tradíciókon, hagyományokon, hanem egyedül az evangéliumon alapul, ebből ered a katolikus és evangélikus vagy protestáns papnak különböző tiszte, rendeltetése: amelyről önálló beszédet tartani nem lesz célunk ellen való. [...]

Valóban nevezetes és igen ritka ünneplés ez! Új pásztorok bocsáttatnak ki a nyáj legeltetésére, és ily nevezetes időben! A pásztoroknak főpásztor rendeltetik, aki a pásztorokra és a nyájra is, s a legelőre is felvigyázzon, és maga mindenben példa legyen! Ez az ünnep tehát egyenesen az egyházi szent szolgálatot illeti, melyet díszíteni és épületessé tenni kívánván, önként magam vállalkoztam, hogy annak szép céljához képest ha nem is fontos, de szívre ható beszédet tartsak főtiszt[életű] konzisztóriumunk és az én kedves szolgatársaim előtt, s tielőttetek, minden rendű kegyes hallgatók! [...]

⁵⁸ Ti. a református és az evangélikus egyházat.

1. §

A papnak, a lelkipásztornak az a tiszte, rendeltetése eredetileg, és soha más egyéb nem is lehet: hogy Isten ismeretét az ember szívében kifejttesse, melengesse, életre és elevenségbe hozza. A régi vallásokban a pap ezt egyedül a kultusz [ceremónia] vagy külső tisztelet által vitte végbe, sőt még a zsidó vallásban is, melyben a tanítás tulajdonképpen a próféták dolga volt. De amint Krisztus király, próféta és főpap is egyszersmind, úgy a keresztyén papnak is egyesíteni kellene a prófétai hivatást a papival, sőt különösen prófétának kellene lennie, mert az apostolok értelme [felfogása] szerint pap minden keresztyén. Próféta pedig az, aki az isteni igazságok szerelmével beteljesedvén, felemelkedett szívvel hirdeti a népnek az örök ígét: hogy csak Istenben van üdvösség, és őrajta kívül veszedelem és gyötirelem. A katolikus eklézsia azonban észrevehetetlenül kiemelte a papi méltóságot, és a fő dolgot abba helyezte. [...]

Egészen másként van az evangéliumi eklézsiában. Itt valósággal csaknem minden a lelkipásztor személyességétől függ, éppen azért, mivel itt a forma semmit sem, hanem mindent a Lélek eszközöl. Csak az Istentől lelkesített ember hirdetheti épületesen Isten ígétjét. E szerint az evangéliumi vagy protestáns lelkipásztor csak a prófétai ajándékok által érhet el valamit valóságosan: és ő semmi más eszközzel nem bír.

2. §

...az eklézsia mindenkori állapota attól függ, hogy milyenek a lelkipásztorok. Amikor tehát az eklézsia hanyatlása miatt a legméltóbb panaszok hallatszanak, az eklézsia hanyatlásának okai nagyrészen mi vagyunk, lelkipásztorok. És akármit javasoljon, akármilyen tervet készítsen is valaki az eklézsia állapotának jobbítására: alkalmas, ügyes és méltó lelkipásztorok nélkül soha az óhajtott célt el nem érheti.

Igaz ugyan, hogy a lelkipásztor a maga népéhez tartozik, amely az idők során változni szokott. És amint az idő szele által alakított nép, sem hanyatlásának egyedül nem oka, sem felemelkedésének érdeme nem tulajdoníttatik egyedül neki; úgy a lelki tanítóságból kivetkőzött prédikátor sem egyedül maga az oka elromlásának. Ha vallásos élet venné körül, s emelné fel őt, lehetetlen lett volna minden Szentlelket ennyire elveszítenie. De most valami közönséges [általánosan ható] lélektől⁵⁹ vadon mozgattatott, és csak a piaci közönséges [általános, anyagi] dolgokra törekedő időnek örvényei közé vettetve, isteni erő nélkül magát a romlás ellen nem védelmezhetette.

A romlás, a veszedelem főként abban van, hogy a mi papjaink – és ennek okai már mi vagyunk! – lassan-lassan lemondtak majd' minden isteni dologról! És a világi pasztorális prudencia [okosság] szinte félrenyomta az isteni bölcsességet,

⁵⁹ A korszellemtől – lásd föntebb: az „idő szelétől”.

amelytől csaknem el is szoktunk, azt gondolván, hogy világi okossággal, e világ szerint okos időben továbbmehetünk. Azért félemlert, vagy éppen meg is némult bennünk az isteni szózat. A szorongatások között lévő nyomorultnak, aki az isteni igékből meggyőződést, bizonyosságot és szívének nyugalmat keresett, többé egyebet alig felelhetünk, mint ami a piacokon s némely boltokban általános portékává lett. A próféta egyszerű szónokká vált, aki csak az indulatokat tudta mozgásba hozni ott, ahol a zivatart isteni világossággal és nyugalommal kellett volna elcsendesíteni. Mindenben látnok sok prédikátor, csak az isteni ige lett idegen őelőtte. Eltévésztn ekképpen az isteni szentséget, az ő tekintélyének is természet szerint alászállnia, és lelki foglalatoskodásainak csaknem egészen meg kellett szűnnie!

3. §

És ez az a pont, amelytől el kell indulnunk. Ha isteni gyümölcsöt kívánunk nevelni és érlelni, földi magot vetni nem szabad. Vissza kell térnünk ahhoz a munkához, amely nekünk mutattatott. A világiakat hátrahagyván, egyedül arra kell törekednünk, ami odafenn van. És Isten megjelenti magát az őt kereső léleknek, s meg fogja nekünk mondani, mit szóljunk, mit cselekedjünk, hogy az ő műve előmozdíttassék.

E célból nem folyamodom én a föld nagyjaihoz, a fejedelmekhez és tisztviselőkhöz. Mondják meg nekik az okos és tapasztalt férfiak, mit cselekedjenek, hogy Krisztus országa terjedjen a földön. Tihozzátok fordulok, kedves atyámfiak, akik arra hívatatok, hogy Krisztus nyáját legeltessétek. És különösen hozzátok, akik megtévelyedvén, az igaz legelőt a nyáj számára nem kerestétek, mely miatt az többé szavatokra nem figyel, és elszéledt. S hozzátok, ifjú kedves atyafiak, akik magatokat az Úr szolgálatára illendően készítettétek, és a nagy munkába most állítottok be. Óh, be nagy és fontos időben hívatatok el! Az aratásra való gabona sok, de az igaz aratók kevesen vannak. Adjatok hálát Istennek, hogy titeket ebben az időben küldött el. A föld el van készítve. Az evangélium megtisztult három százada,⁶⁰ a fájdalom és öröm könnyhullatásai, a nyomorúság zivatartjai és a lelki szabadság jóltevő napfénye porhanyóssá tették azt az isteni mindenhatóság és kegyelem ereje által. Hintsétek el a magot: az Úr bizonyosan ad előmenetelt.

Arról ismerjék meg, hogy valósággal az Úr hivatalosai vagytok, ha Isten szava valósággal szól ez időben tihozzátok. Mert most is hidegen, szívetek és lelketek minden felemelkedése nélkül csak a megszokott szakmányt folytatjátok – ha az új és nagy munkásságra magatokban semmi ösztönt nem éreztek. Ekkor a ti hivatásokat nem igaz elhívás, és a ti diplomátok nem az Úrtól van. S vajon kísérténetek-e Istent? Vigyázzatok, hogy ne járjatok úgy, mint ama ravasz Anániás!

⁶⁰ A reformáció harmadik centenáriumát nemrég, 1817–18-ban ünnepelték birodalomszerte. Lásd Glatz Jakab idézett művét, illetve könyvünk erről szóló fejezetét: „*Továbbra is reformálódjatok!*”..., i. m., 109–131.

4. §

A legelső és legszentebb kötelesség, melyet az evangéliumi eklézsia az ő lelkipásztoraitól megkíván, ez: hogy érezvén hivataluk fenségés méltóságát, egész életüket az Úr szolgálatára szenteljék. Bár ha a nemes munkásságban telő öröm, és a hivatás folytatásában való buzgóság a lelkipásztorokban nem is aludt el oly mértékben, mint más hivatásbeliekben: mindazáltal, fájdalom!, igen ritka lett már az az öröm és buzgóság, amelyet abból lehet kiváltképpen megismerni, hogy irtóznak minden áldozattételtől, amelyet sokszor megkíván a hivatás, és a gazdagabb fizetéseket s jövedelmeket vadásszák. Amint az az alacsony viszketegség, hogy a mai időben a lelkipásztor tíz-húsz kereszt⁶¹ vagy köből⁶² étellel [gabonával] vagy egynéhány forinttal több jövedelemért azonnal kész elhagyni az eklézsiát, rettenetes tanúja annak, hogy az ő hivatását úgy, amint kellene, nem ismeri; hasonlóan éppen ez a fő oka az eklézsia lehanyaglásának. Az a férfi, aki úgy foglalja el hivatalát, hogy azt néhány év múlva – majd ha szolgálatbeli korosodása utat nyit a nagyobb hivatalokra – azonnal jövedelmesebbel elcserélje, az ilyen férfiú lehetetlen, hogy hú buzgósággal és apostoli lélekkel munkálkodjon. Aki pedig már a maga eklézsiájában sok lelki jót és áldást eszközölt, aki azt látja, hogy az érett idejűek ismét megnyerődtek a Krisztus lelkének s megerősítettek abban; az ifjúságban is felébresztetett ez a lélek, s aki emellett azt a kegyelmet tapasztalja, hogy ezen áldott jókból nőttön-nő az eklézsiának őiránta vonzó szeretete: ugyan lehetséges volna-é ilyen felséges munkát, a legnemesebb vetésről való e dicsőséges aratást hiába elhagyni? [...]

5. §

A dolognak természetéből következik, hogy a lelkipásztor nem olyan munkákkal s nem is annyira van leterhelve, mint többnyire más hivatást gyakorlók... Ezzel a drága és becses idővel, fájdalom, lelkiismeret nélkül visszaél atyáinkfiai nagy része. Nagyobb részük heverésben, dologtalanságban, vagy néha az eklézsia nagy botránkozására, nemtelen gyönyörűségekben tölti azt, meghomályosítja és megöli a lelket ahelyett, hogy felemelné, fölelevenítené és megerősítené. Sokakat pedig a mi állapotunk szerencsétlen elrendeltetéséből fakadó nyomorúság és szükség az ökonómia folytatására [gazdálkodásra] kényszerít. Elhagyja a pásztor a nyáját, hogy magának és nyomorult családjának élelmet keressen, mivel a nyáj sem tejet élelmére, sem gyapjat ruházatára elegendőt nem szolgáltat. Másrésztől azt is meg kell vallani, hogy sokan az ökonómia, a gazdálkodás ágaiban szerzett szép ismereteik által sokat javítottak hallgatóik testi jólétén, és sokat használtak gyülekezeteiknek. De fájdalom, mindenkor a lelki javak kárával, amelyek osztogatására rendeltettek ők. Mert senki se higgye azt, hogy a kettőt össze lehetne kötni szembetűnő kár

⁶¹ 12–20 kévéből álló, aratáskor összeállított gabonarakás.

⁶² Koronként és helyenként változó űrmérték (kb. 62, 94 vagy 125 liter).

nélkül. Mások, hogy az unalmas időt megölhessék, haszontalan könyveket olvasgatnak, vagy a tudományok idegen ágaiban vizsgálódnak.

Én ugyan teljességgel távol vagyok attól, hogy azt állítanám, a lelkipásztor teljesen kerülje el azokat a tudományokat s az emberi ismeret mindazon tárgyait, amelyek az ő hivatásához egyenesen nem tartoznak. Sőt inkább meg vagyok győződve afelől, hogy alig van az emberi vizsgálódásnak olyan tárgya, amely az ő lelke felébresztését s felemelését ne szolgálná. De éppen ez is az, amelyre neki a tudományok minden ágában törekednie kell. [...] A lelkipásztor fő stúdiuma mindazonáltal legyen és maradjon az ő hivatásának egyenes tárgya, és legkiváltképpen a Biblia. Ebben a minden könyvek könyvében oly sok anyag van elrejtve a legszorgalmasabb vizsgálódás számára, hogy akármely hosszú és munkás élet is soha annak végére nem érhet. Ha ő az isteni dolgokkal való huzamos foglalkozás után, azok igaz értelmének kulcsát megtalálta, akkor fogja azt átlátni, hogy ennél sem mélyebb, sem hasznosabb, sem gyönyörűsebb tudományt magának nem találhat. [...]

6. §

Akinek az ő csendes és józan vizsgálódásai közben a vallás lelke magát megjelentette, aki azt szívébe befogadta, az olyan bizodalmat és erőt fog érezni magában, hogy ismereteit majd haszonra fordítván és az életre alkalmazva, többé semmilyen kétségek nem nyugtalanítják amiatt, hogy ezt vagy azt a vallásbeli igazságot mint fogja fel és adja elő, hogy se meggyőződése ellen ne beszéljen, se heterodoxnak [más hitűnek] ne láttasson.

Ez a kétség ugyancsak minden jóakaratumk mellett is gyakran sikertelenné teszi minden igyekezetünket. Mert lehetetlen annak beszéde által mást meggyőződésre bírni, aki vagy maga nincs valóban meggyőződve, vagy az ő nyughatatlan vonásaiból kitűnik, hogy a Biblia tudományait csak szükségből igyekszik a maga meggyőződésével összeegyeztetni. Fájdalom, a mai tekintélyesebb prédikátorok legnagyobb érdemnek és elméjük legfőbb triumfusának [diadalának] azt tartják, ha arra törekedhetnek, hogy az okos világ fiai előtt a keresztyén vallás szent igazságait a vádak ellen védhetik, vagy inkább mentegethetik, ahelyett, hogy meghajolnának ama szentséges és felséges lélek előtt, aki az Írásokban él és hat. [...]

7. §

A lelkipásztor tehát – a vallás szentséges lelke által vezéreltetve – ha ilyen módon megalapozódott a keresztyén vallás igazságaiban, akkor az ő hivatása azt kívánja tőle, hogy ezeket az igazságokat amint élete, úgy tanításai által is hirdesse. Neki mint tanítónak hivatásbeli kötelességének e két fő ága van: 1. a prédikáció, 2. a vallásbeli oktatás vagy katekizálás.

Itt már az a kérdés: *a) Mit? b) Hogyan kell prédikálni?*

a) Csak az olyan tárgyakról kellene prédikálni, amelyek egyenes összeköttetésben vannak az ember legfőbb dolgával, ti. azzal a viszonyulással, amelyben ő Istennel van. Nincs a prédikálószerkezetekhez illő más tárgy, és aki másféle s olyan dolgokat visz oda, amelyek egyedül az ember földi boldogságához tartoznak, a szentségtől fosztja meg ezt a helyet, és elhibázza a prédikáció egyetlenegy igaz célját, ti. a szent indulatok felgerjesztését, mert csak egyedül ez lehet és ennek is kell lennie a prédikáció és az egész istentisztelet céljának.

Különböztetést igen sokat beszéltek már arról, hogy az erkölcsi prédikációkat a dogmatika vagy hitről szóló tanítások elé kell helyezni: mert az erkölcsi tanításokat szívesebben hallgatják, könnyebben megértik, és hasznosabbak az életre nézve. Ha ebben a tárgyban ítéletet akarunk hozni, azt kell meggondolnunk, hogy az ilyen erkölcsi prédikációnak milyen princípium [alapelv] a fundamentuma. [...]

Minden gyülekezet, bármely egyszerű emberekből álljon, alkalmas minden vallásbeli igazság megértésére, ha az illendőképpen adatik elő. Krisztus sem a tudósoknak hirdette a maga örök evangéliumát; az apostolok sem csupán az úgynevezett pallérozott embereknek prédikáltak. „*Boldogok a lelki szegények – mondta Jézus –, mert övék a mennyek országa.*” A legkisebbeknek sem kell az Isten Igéje hallgatásától elrekeszteni. De hogy is vonnátok el a szegényektől az élet beszédét, hogy ne iganak az örök élet csörgedező folyamaiból, hanem csak a ti bölcsességeitek messze lecsatornázott zavaros folyójából itatnátok-e őket, mely az ő szomjúságukat nem csillapítja, s őket meg nem frissíti? Óh, mennyire megesik az ember szíve azokon a szegény népeken, akik előtt sokszor a Jézus legfelségebb szavaiból – amelyek minden magyarázat nélkül csak az igazság egyszerű hangján adatván is elő, már enyhülést szereznek az ember szívének –, Jézus ezen szavaiból valami nyomorult okosságregulákat absztrahálnak. Erkölcsi csácsogókat ezen a módon ugyan formálhattok, de vallásos és istenfélő kegyes embert egyet sem.

De azt lássuk tovább,

8. §

b) Hogyan kell prédikálni?

Itt a hit mindent végbevihet, a mesterség, az okosság semmit se. Hittel a hegyeket helyükről elmozdíthatnátok. Soha annak a katedrába [szószékre] lépni nem kellene, aki nincs meggyőződve afelől, hogy adhat a gyülekezetnek valami olyan lelki ajándékot, mely által azt a hitben erősítheti. És áldás nélkül sohasem hagyja el a gyülekezetet az, aki hívó szívvel beszélt hozzá. Mivel pedig a hit csak az életben erősödik meg, és belső lelki tapasztalás nélkül soha nincs szilárd alapja, meglátásom szerint soha olyan korán s tapasztalás nélkül való korban nem kellene az ifjaknak katedrába menni, amint nálunk [...] a papi szent szolgálat nagy kárára, fájdalom, megtörténik. Mert a prédikálás belső elhívattatás, és külső áldás nélkül elrontja az embert és csácsogóvá teszi. [...]

Populáris [könnyen érthető] legyen továbbá a prédikáció. De mi a popularitás? Ez az a mesterség, amely szerint tulajdon világos lelkéből, megalapozott belátásából, és szívének igaz érzéséből a hallgatók ismeretét felvilágosítsa, s az ő szívük érzéseiben meggyőződést és életet szerezzen. [...]

Azt is lehetne még tudakozni: Vajon közönséges [egyszerű] vagy kiművelt nemes nyelven, stílussal kell-e a prédikátornak beszélnie? Amikor ő ama legfőbb dologról szól, amelyről csak az ember gondolkozhat, hogyan beszélhetne más, mint nemes nyelven? Amilyen ugyan én nem valami hiperpoétikai frázisokat, kitételeket értek, melyekbe homályos gondolatokat szoktak némelyek beburkolni. Mert a nyelvnek, a beszédnek a gondolatot kell előadnia, ez pedig csak felvilágosító tisztaság és friss elevenség által történhet meg. Azt se higgye senki, hogy a közember a nemesebb beszédet, stílust nem érti. Érti ő azt, ha az ahhoz a dologhoz van alkalmazva, amelyről lelke felemelkedése nélkül ő sem gondolkozhat. A te beszéded, a te nyelved, stílusod legyen bibliai, akkor bizonyos lehetsz afelől, hogy közönséges és érthetetlen stílussal nem beszélsz.

9. §

Soha alapos felkészülés nélkül a pap szószékre ne lépjen, melyet aki cselekszik – akár hiúságból, akár virtuozításra való haszontalan törekvésből –, szentségétől fosztja meg a templomot. [...] Csak arra kellene vigyázni, hogy [...] ne annyira a földiek iránt való fényes reménységekre ébresszék a hallgatók szívét, hanem inkább ezen földiek állhatatlanságát, bizonytalanságát és elégtelenségét tartanak szüntelen szemük előtt. A keresztyén soha komor lélekkel és szomorú szívvel ne nézze a világot, se az életet ne tartsa olyan tehernek, amelynek hordozására utasított ő élete minden napjában, úgyannya, hogy a halál által szabadíttatik meg e teheről, és csak azután várhatja majd a maga boldogságát. Nem! Tiszta, vidám és kellemes legyen neki ez az élet, az Isten sokféle ajándékának teljességében és gazdagságában tűnjön elébe, és éppen a maga dicsőségében nyilatkoztassa ki neki a jövőendő élet dicsőségét. Éppen ezért azt kellene keresnie, ami őt ebben, valamint ama másik világban egyedül boldogíthatja, az örökkévalókat és a romolhatatlanokat, amelyek mint valamely isteni sugár, vagy mint régen az izraeliták tűzoszlopa, menjen előtte az élet ösvényén, és vezérelje be őt az ígért földjére. [...]

Az igazság a legelső és legfőbb dolog minden jó és épületes prédikációban. Aki csak félig-meddig igaz okokkal s mesterkéltné érzésekkel akarja hallgatóit valamire rábeszélni, az a katedrát teátrummal változtatta. Csak az igazságnak van itt helye. Csak az igazságnak van meggyőző ereje, és nem a hazugságnak, amely az igazság képét affektálja. Ezért nem szabad a prédikátornak valamely bibliai helyet másként értelmezni, mint amely értelme van annak a szöveggörnyezet szerint. Aki ezt cselekszi, az szemfényvesztő játékot űz Isten szent Igéjével. [...]

10. §

Az evangéliumi lelkitanítói hivatás másik fő ága: a vallásbeli kateketikai oktatás. [...] Amikor a prédikálásban oly sok jó mag bizonytalan földre esik, melyből részint nem kel ki, részint a világ szelétől kiszáritott földnek soványsága, vagy a gonoszság melegágyában buján növekedő dudva, vagy a szükséges dajkálkodás hiánya miatt elsatnyul, a szükség, a szegénység, vagy valami külső akadály elnyomja, melyek miatt nem virágozhat, s meg nem érhet: itt a lelkipásztor úgy van, mint egy bizonyos tekintetben bekerített kertecskében, amelyben szorgalmasan készítheti a földet, az elhintett magokra gondja lehet, mindenik plántácska körül külön-külön dajkálkodhat. [...]

Elkerülhetetlen kötelessége, hogy szívén viselje az ifjúságot. Éreznie kell az ő hivatásának nagy és dicsőséges voltát egészen, hogy a kezére bízott ifjúságot Isten fiaivá és Krisztus országának igaz tagjaivá formálja. Óh, mennyire felemeli egy vallásos érzésű férfi szívét hivatása ezen részének szentsége! És az ő munkájának sikere főleg éppen ettől a tiszta vallásos érzéstől függ. [...] A szeretet terjessze ki mindenfelé a maga melengető sugarait. Ezen oktatásnál fogva megmarad majd a gyermek szívében az ifjúság paradicsomának édes emlékezete, amely fényleni fog őelőtte egész életében. [...] Óh, be igen kívánnám e részben, hogy a lelkipásztor gyakran hivatalát ne változtatgassa, amely által ezen legáldottabb munkásságra való ezerféle alkalomtól megfosztatik.

11. §

A lelkipásztor minden egyéb hivatásbeli foglalatosságának vagy egyenesen az a célja, hogy lelki épülést szerezzen, vagy természet szerint következik ez azokból, s ennél fogva amennyire lehetséges, mindig az egybesereglett gyülekezet előtt kellene azokat végbevinni. [...]

(A kihagyott részben Major József a keresztség, a házasságkötés, az úrvacsora és a temetés lényegéről fejti ki bővebben gondolatait. Legfontosabbként hangsúlyozza, hogy a prédikátor ilyenkor is az egész gyülekezet lelki épülését tartsa szem előtt.)

Ekképpen külön-különféle alkalmat szolgáltat a lelkipásztor minden hivatásbeli foglalatossága az igaz keresztyéni élet és az Istenben való élet előmozdítására. Ő ugyanis tanúbizonyossága az embernek az élet legfontosabb pillanataiban, s szerzője és megkötője a legszentebb szövetségeknek. Ő van közel a néphez, szólhat, s kötelessége is szólni hozzá minden körülmények közt oktatólag és intőleg, dorgálódva és szeretettel.

Amint azonban mindezeket csak saját kegyes indulataink s a magunk szakadatlan serkentetése, építése és világosítása által lehet végbevinnünk, úgy csak egyedül szent és kegyes életünk által tehetjük azokat sikeresekké és állandókká. Erre nézve a lelkipásztor a maga életében egy tökéletes keresztyén képét adja elő egész valóságában. Bölcsesség és nemes egyszerűség ékesgesse az ő életét,

hogy olyan legyen az, mint Isten egy barátjának az élete. Az igazság menjen vele minden lépésében. Isteni nyugalom fedezze az ő lelkét, hogy az ő kezei, amint a szenvedésekben, úgy az örömben is az örök rend zsinórmértékét el ne tévesszék. Mindenekfelett pedig ama békesség vidámsága, mely Istentől származik, adjon olyan fényt az ő életének, mely körülötte mindenkit megvilágosítva melengessen, és felmelegítvén megvilágosítson. [...]

De szerelmes atyafiak, kedves Szolgatársaim, kik a hivatást az Úrtól vettétek, még ezt az egyet gondoljátok meg valóban: [...] egyedül a vallás az, mely az embert a szerencsés és boldog állapotban, amiként a szerencsétlenségben, a veszedelem ellen oltalmazza. Legyen bár dicső érdeme is hát sok nemes és nagylelkű férfinak, akik a nemzetek boldogságáért munkálkodnak – de ti vagytok azok kiváltképpen, akik a népeket legbizonyosabban vezetitek a célra, ha őket Istenhez vezetitek.

TANULMÁNYOK
